

Dissertatio De Propagando Evangelio Ad Explicationem Loci Gen. IV, 26.

Lipsiæ: Literis Andreæ Martini Schedii, [1717?]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn861925122>

Druck Freier Zugang

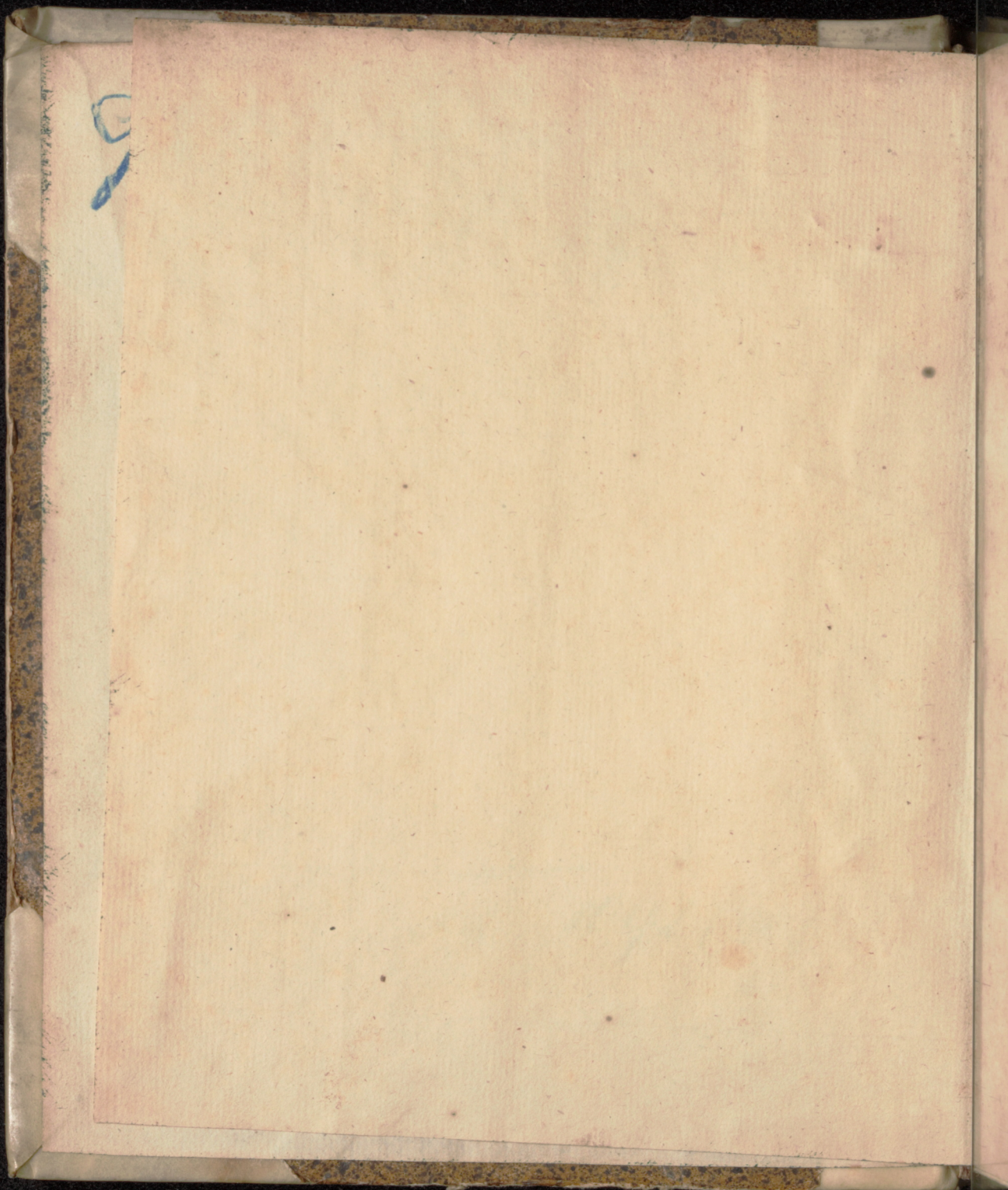

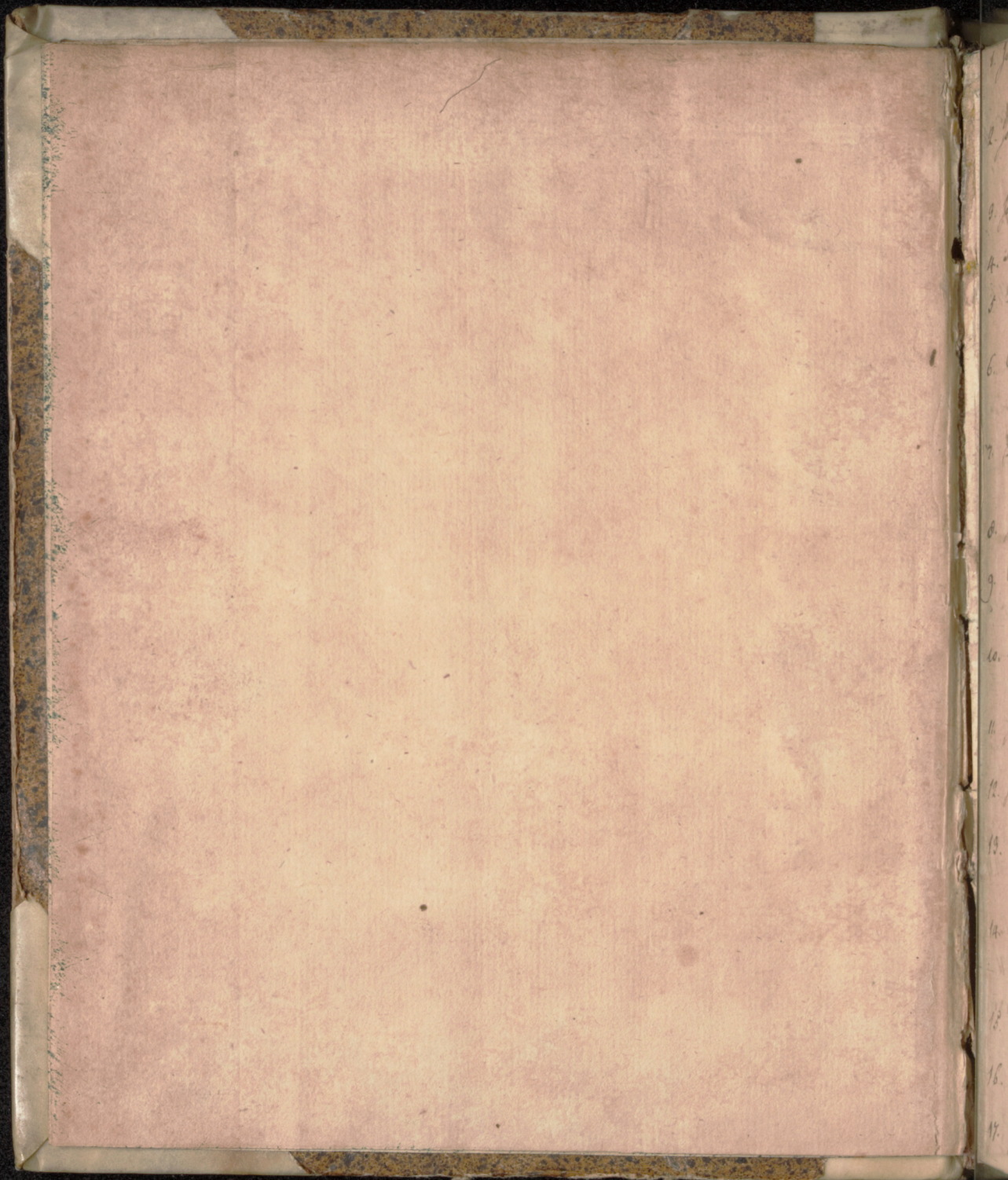

90

49. dg.

Fa 1092 (90.)

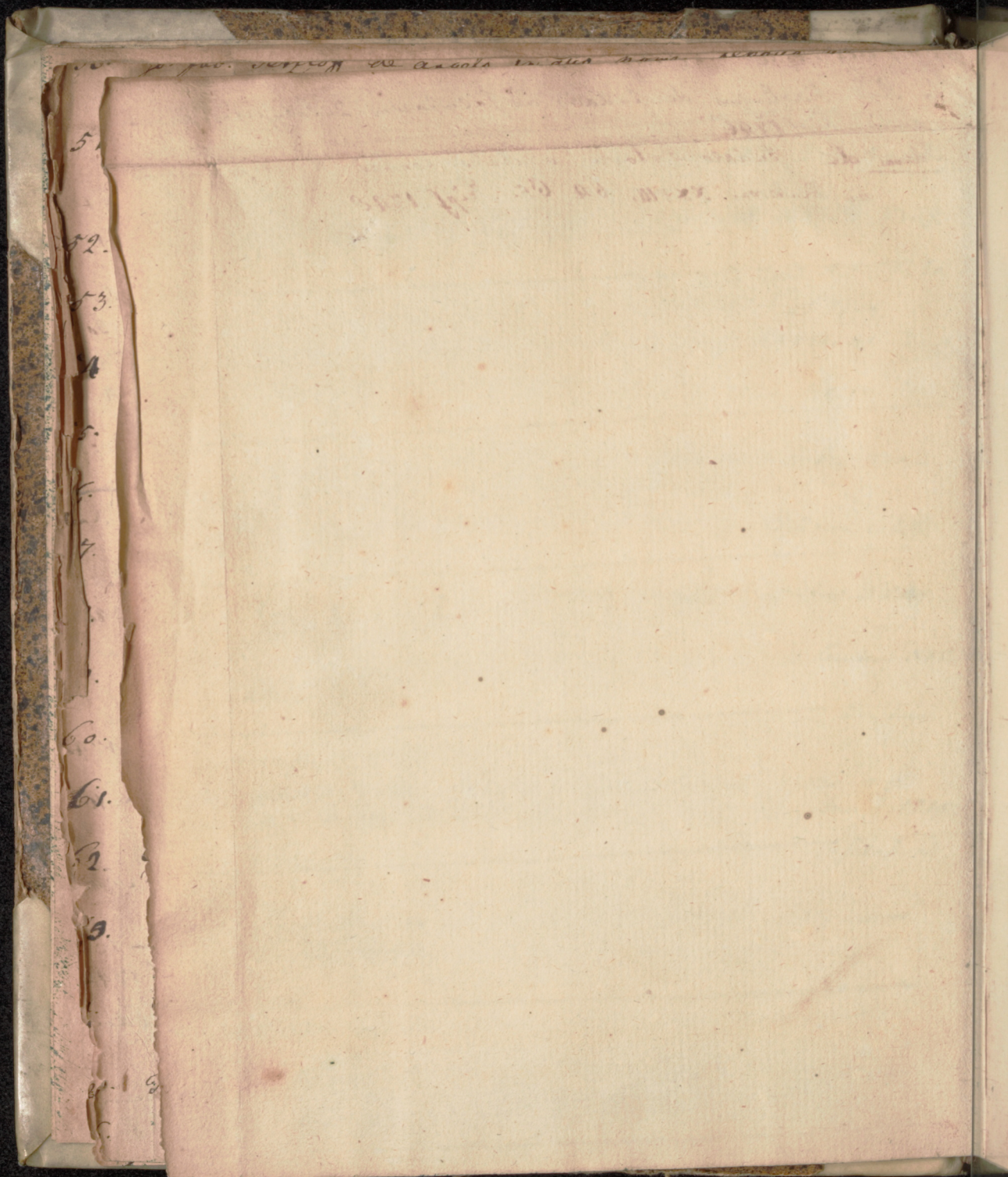
1. Jo. Bernh. Nahui introductio generalis in Pentateuchum Mo,
fo. Region. 1737.
2. Jo. Deuschnann de Spiritu Sancto hospite pentecostali Steuern
in Paradiso Gen 1. 11. III. reatata reliqua tradita Witteb 1692
3. Jo. And. Mich. Nagelii Observationes in Gen 1. 2. Hel 1742
4. Matth. Hillerus de opere secundi diei ad Gen 1. 6. 7. 8. Pub 1720
5. Carp. Löfcheri consilium DEI circa hominis creationem. ep
Gen 1. 26. 1697 rec. Witteb 1704.
6. Christo. Matth. Raffius de prima et benedictione et lege divina:
creatio et multiplicatio ad Gen 1. 28. Pub 1742.
7. Idem de hexameri Mosaii opere die septimo absoluto, huiusque
sanctificatione ad Gen 1. 2. Pub 1742.
8. Jo. Herm. Beaenus de tentatione in Paradiso Gies 1745
9. Christo. Timoth. Seidalius de primo primorum hominum peccato
Relufl. 1743
10. And. Hellmann de duplici vestitu primorum hominum ad
Gen 1. 11. 7. 21. Gottab. 1744.
11. Jac. Mich. Leucelinus de Adamo, e sola illa arbore adepturo cogno-
scentiam boni et mali ad Gen. 1. 11. 22. Götting 1743.
12. Jo. Guil. Hick de cherubim Paradisi ad Gen 1. 11. 24. Witteb 1720.
13. Carp. Jac. Ruth de fide matris puercentium in virum pe-
ccatorem ad Gen 1. 1. Erl. 1740.
14. Idem Leuclini de Adamo, e sola illa arbore adepturo cogno-
scentiam boni et mali ad Gen. 1. 11. 22. Götting 1743.
15. Nicol. Pancius de colloquio Caini Witteb 1694.
16. Jo. Christo. Orllobius de signo Caini ad Gen 1. 1. 18. Erl. 1740.
17. Jo. Cyprianus de propagando evangelio ad Gen 1. 1. 26. Lip 1749.

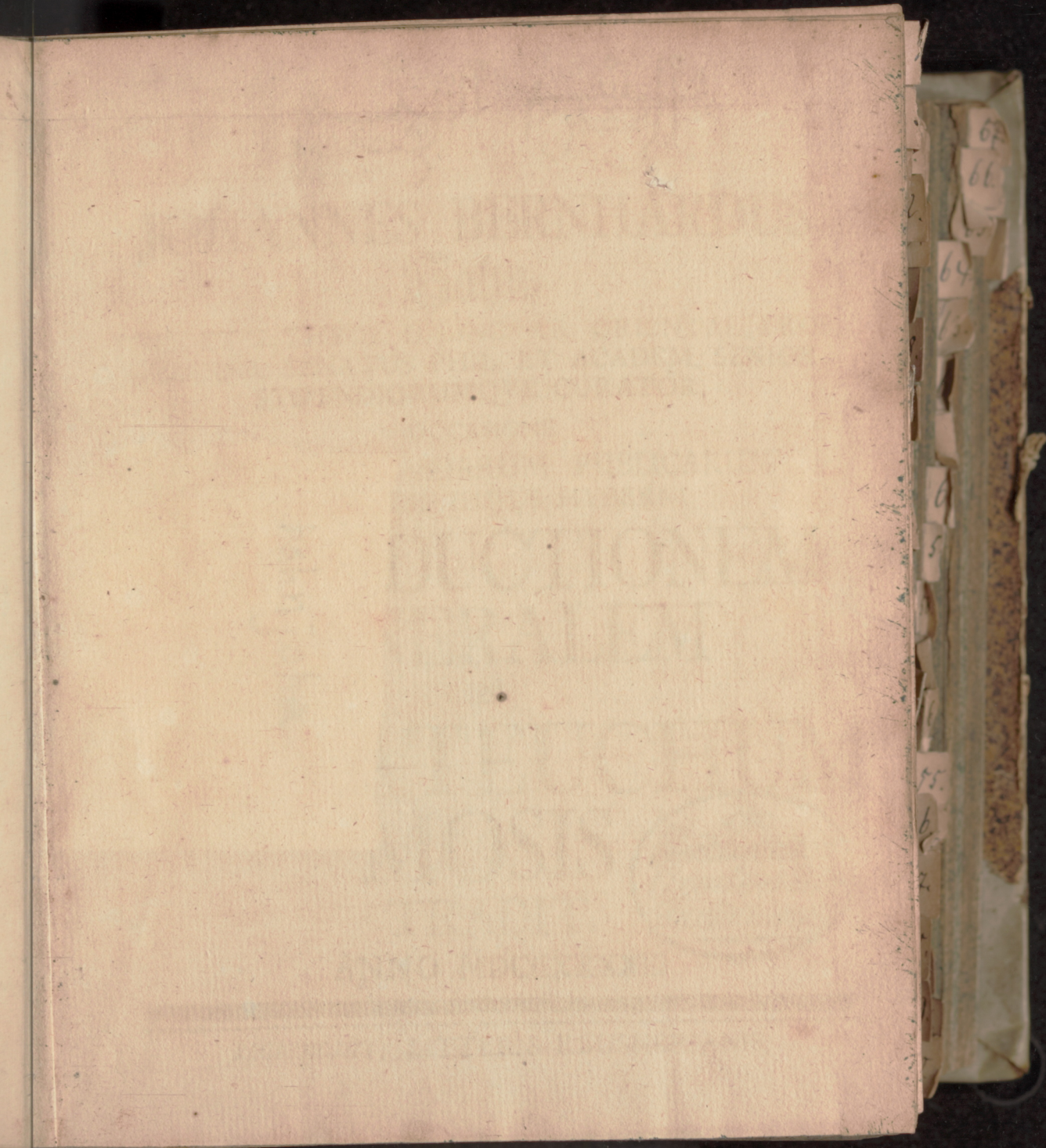
18. Nied. Guil. Schneiderus de prima ecclesie publicae divinae institutione.
Harp. 1745.
19. Aug. Pfeifferus de Henoch ad Gen. 11. 22. 23. 24. Witeb 1670.
20. Jo. Henr. a Seelen examen hypothesarum de diluvio aenigmaticis
Ross 1725
21. Jo. Rud. Pfander de sensu verborum Gen. 11. 5. coll. 18. 21.
Tubing. 1719
22. Henr. Jac. Lefius de poenitentia NEO adferata ad Gen. 11. 6.
Griphiusw. 1747.
23. Georg. Matth. Pfeifferus exortio amico Patris von der Spornbau
zu Wittenb. und der Daniel in der Wittenb. Sprachsch. Wittenb. 1742.
24. Matth. Kistlerus de antiquissima gigantum gente eorumque
sedibus ad Gen. XIV. 6. Tubing. 1701.
25. Jo. Val. Stegmayer de Abrahamo peregrinante cum femine
sua. Jen. 1714.
26. Georg. Friedr. Nienhage de tribus viris Abrahamo appa.
rentibus ad Gen. XVIII. 1. Ross 1707. Duplex.
27. Jo. Rud. Kieseling de divinis Abrahami hospitibus ad Gen.
XVIII. 1. 2. 3. Lips. 1740
28. Jo. Saubertus de statua salis et Loti ex Sodoma
egressu. Helms. 1660.
29. Christ. Friedr. Bauer de Domini ad Abrahamum juramento
ad Gen. XXII. 16. Luc. 1. 54. 55. 69-75 et Heb. 11. 19.
Witeb 1746
30. Jo. Henr. a Seelen de Abrahamo et Jacobo Patriarchis
viduis ad Gen. XXIII. 1-19. XXXI. 19. 20. Lnb. 1711.
31. Aug. Pfeifferus de Theraphim seu idolis Laban. ad Gen. XXXI.
Witeb 1663
32. Theod. Christ. Lilienthalius de gloria Angeli pederis cum Jacobo
collocantis ad Gen. XXXII. 24. 25. et 26. XII. 4. Regiom. 1744.

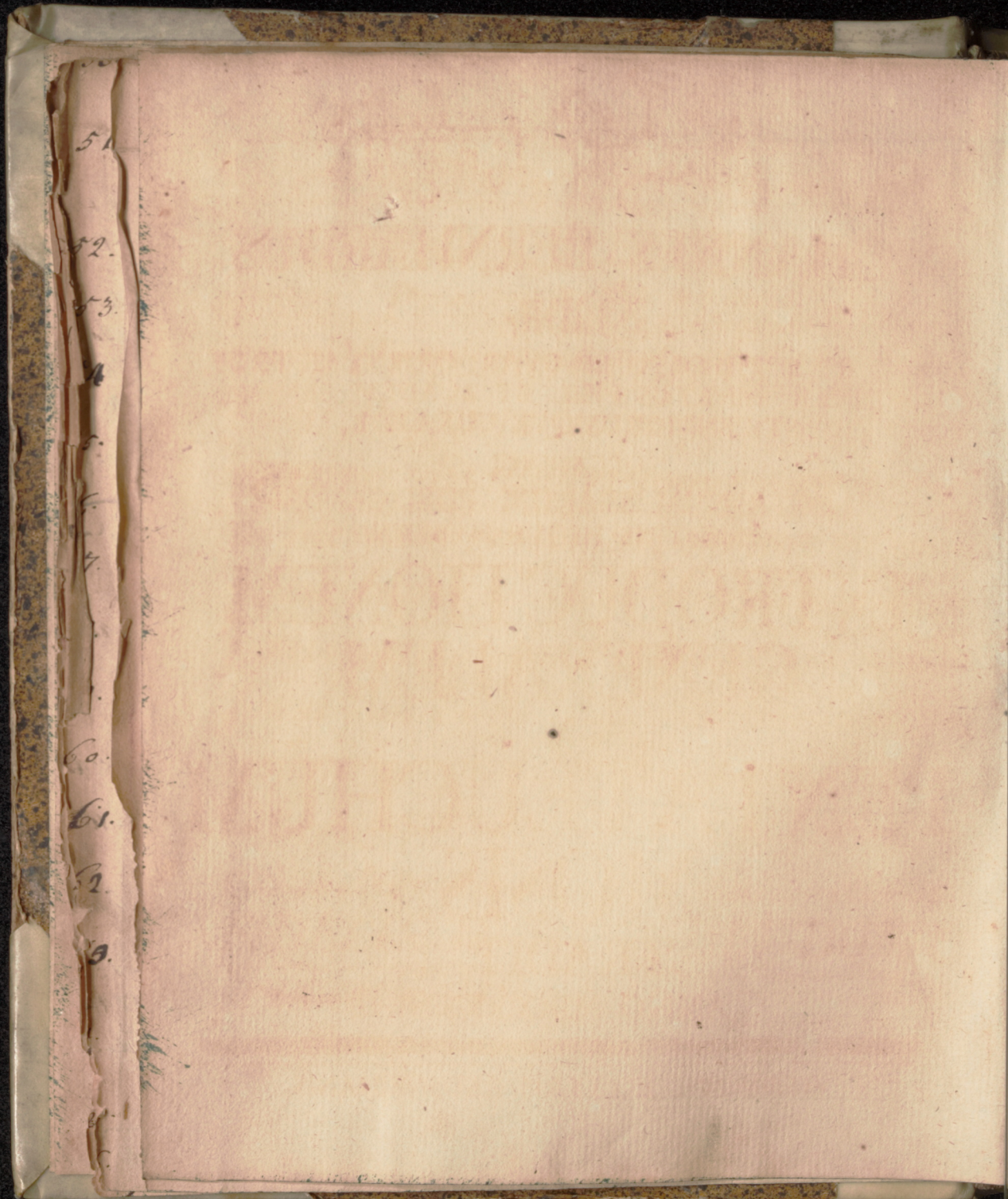
- ad Gen. xxxv. 2. 3. 4. Lips 1744.
35. Gen. Kier. Jötjio de quibusdam cum Pharaos opera Josephi ad verum
eulogium perductus fuerit. Lub. 1712.
36. Aug. Petelius de Josephi Josephi divinatoris ad Gen. XLV. 5. Forg. 1725
37. Georg. Dau. Kypke de integritate Cap. XLVI. Gen. contra Schuckfordi
Kul 1714.
38. Christo. Henr. Zeibichius de sepultura in terra sancta a Josepho ac
Josepho patriarchis moribus appetita ad Gen. XLVIII. 29. 30. 31.
XLIX. 29. 30. 31. 32. L. 5. 24. 25. Hebr. XI. 21. 22. Wileb 1744.
39. Jo. Christi. Einigk de manu dextra honoratione ad Gen. XLVIII. 14.
Lips 1707
40. Gert. Friedr. Zacharias de ritibus scholasticis Judaeorum ad Gen.
XLIX. 30. Kilo 1745
41. Theod. Kalens de Naphthalitide patria Apostolorum ad Gen. XLIX.
Al. Brem. 1724.
42. Jo. Friedr. Brickii notae in Josephi Torelli animadversiones
in Exodi librum et LXX. graecam interpretationem. Lips 1746
43. Friedr. Wich. Krafft de pietate obsequium qua Deus domos
diuitis effluente aedificasse Israelitis ad Exod. 1. 20. 21. Gen.
1744
44. Christo. Aug. Heumannus de Pseudothaamaturgis Pharaonis 1744
rec. Jen. 1745
45. Bernh. von Sindan spissus sanguinem ad Exod. 11. 15. 16.
Region 1713
46. Jo. Silermann Scheck de altellis facris et profanis Hebr.
1743
47. Christo. Henr. Zeibichius de mysterio carnis asae in monte
naphthalis prima concubina ad Exod. XII. 8. 9. Wileb 1744
48. Christi. Henr. Prömel de angelo exterminatore ad Exod.
XII. 24. et Ps. LXXVIII. 49. Jen. 1685.
49. Christi. Salmans de transitu Israelitarum per mare rubrum
Ged. 1702

- XXIII, ao. 21. 22. Gryphiswald 1738.
51. Josias Henr. Opitius de candelabri proficiis admirabilibus structura ejusdemque positi in sancto. psal. Exod. XXV, 31-40 et Num. VIII, 2-4. Lips 1700.
 52. Georg Adolph. Mekneras de מִשְׁכַּן תִּיבָה - מִשְׁכַּן מִדְבָּרָא ad Exod. XXXVIII, 30. Lips 1745.
 53. Casp. Neimarus de gemmis Irim et Phumire ad Exod. XXVIII, 90. et de uiso Samaritae obsesae. ad 2 Reg. IV, 25. Lips 1709.
 54. Jo. a Haritz de oratione sacerdotum ad Exod. XXVIII, 41. Lips. Batan. 1692.
 55. Jonas Wahlin de Schirin ad Levit. XVIII, 2. Chron. XI, 15. psal. XIII, 21. XXIV, 14. Gatsch. 1744.
 56. Joach. Rud. Ingoshel de fundamento matrimonii inter com. principios ad Levit. XVIII, 11. Rostach. 1744.
 57. Jo. Mich. Langius de nuptiis per jus naturae, divinum, ecclesiasticum prohibitis. Actorp. 1709.
 58. Andr. Boberg de manipulo primitiarum uosis ad Levitic. XXII, 10. psal. 1700.
 59. Jo. Christ. Buekins de anno hebraeorum jubilaeo ad Levitic. XXV. Wittenb. 1700.
 60. Co. Bernh. Hahn de anni jubilaeo hebraeorum ad Levitic. XXV. Wittenb. 1744.
 61. Septus poenitentialis sacculus magdeburgensis inculis ex Lev. XXVI, 20. 24 et 2 Cor. V. 10-11. propositi. Magd. 1715.
 62. Georg Roebius de Corae, Pathanis, Abirani et Ori defensu ad inferos et Num. XVI. Lips 1607.
 63. Christ. Kortholtus de virga Aarons florida et Numeros. XVII. Nil 1674.
 64. Christ. Gott. Friedr. Wolffius de libro recti et bellorum. ad Num. XXI, 14. psal. X, 10. 2 Sam. I, 10. Lips 1742.
 65. Franc Wokenius de mercede divinatoria Wittenb. 1724.
 66. Christo. Sontagius de lignis Sittim ad Num. XXV, 1.

21. Aug. 1740.
Jo. Rud. Kierlingus de judaeis ad facinoram Zeleotypiam prono-
catis Lips 1746
68. Idem de judaeis explorari veritatis contra semetipsum teste
ad Deuter. xxviii, 64. 65. Lips 1748

DISSERTATIO
DE

PROPAGANDO EVANGELIO

AD EXPLICATIONEM LGCI Gen. IV, 26.

QUAM

CONSENTIENTE VENERANDA FACUL-
TATE THEOLOGICA

MODERANTE

DNO. JOHANNE CYPRIANO,
S. Theolog. D. & Theologiæ Professore Publ. Ord.
nario, Canonico Misenensi, Alumnor. Electora-
lium Ephoro, & Facultatis Suz Subseniore,
& nunc Decano

MDCCXVII. D. XV. JUN.

IN

DISPUTATIONE SOLENNI
ad compl. Bacc.

Examine benevolæ Theologorum in Auditorio Philosophico
ab hora IX, ad XII. subicit

M. MATTHIAS GEORG Schröder.

SS, Th. Bac. & ad D. Pau. Conc. Vesp.

LIPSIÆ,

Literis ANDREÆ MARTINI SCHEDII.

NO. 1014111

PRÆFAMEN.

Rima historiarum monumenta quo variora sunt, eo cariora esse eruditis solent. Biblia nostra o-
la antiquissimis illis historiarum rudibus hu-
manam si non satiant, saltem comescunt cu-
riositatem. Brevissima vero cum sit historica
narratio priorum temporum in scriptura sacra;
innumeras hominis pruritus circa illa peperit questiones. Ex
paucis illis effatis plures consequentias extrahere, alias cir-
cumstantias conicere, addere, fingere Philologis multis gra-
tissima est opera. Secula tota historia sacra tradit, quæ nihil nisi
annos, qui præterfluxerunt, offerunt; patremque genuisse fili-
um sive liberos dicit. Tunc enim temporis nostræ non erant
facies rerum, ubi homines putant & ex gentilibus autoribus
atque Poëtis hauserunt, se eam ob causam esse in mundo, ut
memoratu dignum quid posteritati relinquant celebrandum.
Abas veri, (Esth. 1.) Belsazaris (Dan. 5.) aliorumque Collegarum
vix alia supersunt fata vel res gestæ, quam ostentatio potentie
& opum, hisque actionibus se suo munere satis fideliter functi
sibi visi sunt Primi parentes victu & vestitu contenti cultu di-
vino & agricultura tota secula in quiete transegerunt quæ vel sin-
gula nobis centies nova afferunt bella. In illa brevi historia
prima plura tamen observamus impia facta Cainitarum quam
piorum narrari. Caini truculentia & ferocitas, Hanochi in-
solentia, qui nomen urbi de suo imponi passus est. Lamechi

A 2

biga-

bigamia adeoque libido effrena, ambitio quoque exorbitans cum se duobus viris equiparet occidendis. Jubalis luxuria ab agricultura ad res ludicras despectens. Tubalcaini nocendi cupido ex armorum inventione. Chami denique inter medias Dei iras & supplicia a tot myriadibus hominum petita pertinacissima nequitia se invicem in genealogia impiorum excipiunt. Inter pios Enos & Noachi ministerium, Enoch translatio in celum commemorari tantum potuerunt. Primum factum pi-um piorum Patriarcharum piis nostris meditationibus expendamus, piasque preces fundimus, ut Deus dirigat mentem nostram in rectam doctrinae purae & pietatis verae viam, lectoremque benevolum a pravis animi desideriis & cavillandi libidine deflectat, utrumque in honorem Dei æternum ad scopum verae felicitatis ducat. Locus, quem ante oculos habemus, est Gen. IV. 26. in quo commentatores cautiore vident, quos fugiant, non vident, quos sequantur. Vid. ea confessio in Polo:

אֵין הַחַיִּים לְקַרְנָא בְּשֵׁם יְהוָה:
Lutherus

Zu derselbigen Zeit sing man an zu predigen
von des HErrn Nahmen.

Tunc coeptum est convocari ad cultum Domini.

Sect. I. Explicans.

§. I. Voces enucleantur.	nes, quod officium, quæ dignitas.
§. II. Emphasis in voce קָרָא ostenditur & Lutherus contra Pontificios defenditur.	§. VII. Quinam convocati.
§. III. Emphasis in voce מִן monstratur.	§. VIII. Nexus dicti cum creatione, unde patet, quare & qua occasione ista convocatio contigerit.
§. IV. Consensus Theologorum.	§. IX. Sententia eorum, qui existimant nomina sibi imposuisse sectaria.
§. V. An tunc fuerit ministerium verbi, templa & Sacramenta.	§. X. Qui putant profanatum esse nomen Dei.
§. VI. Quinam fuerint præcon-	§. XI.

§. XI. Nova sententia in appa-
tu literario.

Secl. II. Applicans.

Confertur dictum cum aliis
temporibus ex Parallelismo
histor.

§. I. Cum tempore Esdræ.

§. II. Cum ævo Christi.

§. III. Cum seculo. I. Constan-

Secl. I.

§. I.

Adverbium temporis primam esse vocem nemo diffitetur,
nisi illi, quorum officium id esse ducitur, ut vulgatum
ab errore vindicent. Ille cum vertat *iste*, hanc versio-
nem pro legitima plurimi pontificiorum nobis obtrudunt. Mer-
fennus verbum putat esse ambiguum. *IN esse quidem adver-*
bium temporis per se, orationi junctum non amittere hanc si-
gnificationem, sed alio determinare. Aut superflua, aut nihil
dicis. Alio determinari & quidem ita ut adverbium fiat pro-
nomen, in nulla lingua expertus sum. Cæterum Pontificii non
tam excusare eum, quam laudare ausi sunt, quod indicare vo-
luerit subiectum, ad quod sermo sit referendus. Agnoscunt,
quod non per pronomen explicanda sit illa particula, Vulgatum
vero ut eo clarior fieret textus, adjecisse subiectum, quod deerat.
Superfedere ea opera poterat, cum 1) ob insertam vocem a-
liquam personæ, alia vox, quæ tempus denotat, non sit omitten-
da. 2) sequentis vocis per activum explicatio hanc pepererit
confusionem, qua passively reddita, nullo pronomine nec sub-
jecto; opus est. De particulis talibus litigare vix quidem ope-
ræ pretium esse videtur, attamen Vulgato infallibilitatem vin-
dicare insignis est audaciæ & merito reprimendæ. *הוּא* est
hophal præter. Abs re expendunt circa hunc locum philologi
varias significationes Imæ conjug. Kal tripudiare perforari,
confodi. Nec difficiliorem ea multitudo significationum expli-

A 3

cati-

cationem reddet. Sufficit in hiphil ^{הוֹרִי} potiori significatu & frequentissimo notari *incepit*. Ergo passivum ejus *captum est*. ^{קָרָא} etiam convocandi significatum admittit. Præfixum in ^{בְּשֵׁם} explicamus *ad* ut Prov. 30. v. 19. *viam viri ad virginem בעלמה*. Jehova hoc loco non primum nominatur, sed jam cap. 2. v. 3. ubi totum mundum simul sumtum creatum esse dicit Moses per Jehovam, singula per Elohim, ut nomen Jehova omne robur divinum indicare videatur, quod in Elohim seorsim considerandum proponebatur, vocis etymologia & usus etiam tyronibus nota est, nec diutius nos moratur.

§. II. Collegia interdum nimis emphatica de de emphaticis scripturæ S. locutionibus ad obsoleta sunt relata, & sæpe ex elementari tantum cognitione originem traxerant. In levibus mutationibus temporis vel personæ insignes emphases colligebant, quas si idiotismos omnes linguæ calluissent, non habuissent pro emphasibus. Omnes tamen illas, qui abjicit sive negat, linguarum nondum perspexit naturam. Cum lingua una altera sit brevior, hæc una voce designat, quod in alia lingua pluribus indicatur. Ex eo necessario oriuntur voces, ut vocantur, prægnantes, quando una vox hebræa duo simul verba involvit. ^{קָרָא} notat simpliciter vocare. Notum vero satis est, simplicia hebræorum verti quidem posse per simplicia latinorum, aut etiam per eorum composita, cum Hebræi per præpositiones non componant ut latini. Hinc significat etiam invocare & convocare. De invocatione h. l. intelligi non potest, cum sine dubio Adam cum suis filiis DEum invocaverit, Abel quoque & Cain sacrificando etiam, DEO publice exhibuerint, eumque invocarint. Altera ergo significatio assumenda erit, quod convocari tunc coeperint. ^{קָרָא} inde est convocatio, quæ vox & in plurari sæpè occurrit, eandemque significationem retinet. Glass. Can. 23. l. 3. tr. 3. admittimus, ut passive explicetur infinitivus, *convocari, invitari coeptum est*. Ex hoc fundamento versio Lutheri contra Pontificios defendi potest & debet. Quam Osiander dicit non repudiandam, nos statuimus *vi* textus necessario assumendam.

Nec

Nec Marii virus tanget, nedum lædet Lutherum, quando eum criminis insignis acculat & *hæreticum hominem* dicit, ex *tædio orationis & affectu erga conciones* ita vertisse, ut *Catholicis eriperet ne ceremonias institui & augeri posse putent*. Vel Catechismus minor refutare & in ruborem conjicere pontificium poterit, in quo Lutherus caput totum precibus destinavit, & preces a Christo nobis injunctas fusissime & prolixius quam reliqua capita Catechismi explanavit. Lutherus vivo nullum bellum ob religionem motum est, id quod enixis precibus a Deo obtinuit. Ipse de se id profitetur apud Joh. Wolf. lect. Memorab. tom. 2. *Ego precatus sum a Deo a) semper b) summa intentione animi c) & zelo d) & precor indefinenter &c.* hæ illæ preces arguantne tædium aliquod orationis veræ & ab idololatria puræ, quod si enim rejecit preces quasdam, ex sunt intelligendæ, quæ cum honore & præcepto divino pugnant. Conciones, quas Monachorum inertia suppresserat, Lutherus restituit & postliminio in Ecclesiam introduxit summo cum fructu Ecclesiæ & honore Dei. Ad hunc promovendum affectu omnino fervente latus est Lutherus, conciones itaque, quibus ille erat amplificandus odisse non poterat. Ex illo vero affectu versio processisse videri non debet, cum ex textu ipso promanet. Quia invocatio de prioribus jam dici poterat, alteram significationem convocandi adsumsit. Si Catholicis eripere hoc dictum voluisse videtur Mario, nec inepte id fecit. Nam dictum divinum non eripuit sed, tradidit & reddidit iis, qui dociles sunt, humanam explicationem removit. Objicit, quod in hac significatione potissimum ponatur sine casu vel regere accusativum. Sed duæ constructiones vocis cujusdam allatæ non destruunt tertiam illis parem nec de aliqua voce sine exemplis pluribus clavis præsumendum est, quod cum casu aliud significet quam sine casu. Vox non placuit Mario, quod *concionari* vertatur, forte, si *convocare* dixisset Lutherus, non statim odio erga conciones correptus fuisset. Sub convocatione illa comprehendimus totum ministerium verbi, quod pro temporis illius ratione Epanorthosi sæpius absolvebatur. Non
suarum

fuorum tunc tantum animarum curam gesserunt, sed alios convertere, religionem puram propagare, Ecclesiam Dei amplificare, Evangelium denique primum in Paradiso ab ipso Deo enunciatum urgere & explicare allaboraverunt.

§. III. *W*B. Lutherus in Comm. in Gen. fol. 95. edit. Witteb. 1544. ad Christum refert, quod præconia de Christo potissimum egerint. Nostri hujus observationis in suis commentariis non satis fideles fuerunt custodes. Nomen Jehovah id requirebat ut monstraret se Jehovaham in promissis veracem. Talem se primario exhibuit in misso Servatore ab initiis mundi promisso. Ad hanc sententiam accedit Coccejus in curis prioribus sive Anecdotis operibus; *Deus admonitus promissionis de semine calcaturus serpentem*. In operibus quidem Theologicis suis aliam amplexus est sententiam, quod se filios Dei appellaverint, quam infra sumus examinaturi. Sæpius *W*B. de cultu usurpatur, quod lexica te docebunt. Ita Gen. 21. v. 33. de toto cultu Abrahami in Bersaba. Ille cultus vero fiducia erga gratiam divinam plenus nitebatur primo illo Evangelio, hoc de Christo agebat ejusque victoria gloriosa, circa Christum itaque primarium fuit cultus momentum.

§. IV. Cum paululum a nostris recedere videamur, qui de publico cultu, non vero de propagatione explicamus; urgemus consensum B. Lutheri, ex cujus versione fluit nostra explicatio. Cum deinde ulteriorem quærerem consensum Theologorum nostrorum, quod de propagatione Evangelii sit intelligendum dictum istud (ne ulli suspicionem præbeam novitatis) obtulit se mihi David Chytræus. Cujus verba in enarrat in Gen. Vitemb. 1576. editis p. 194. hæc sunt: *Ministerio Enos late sparsa est vera doctrina de promisso semine & Ecclesia Dei amplificata*. Jungit se huic B. Varenius inter Philologos nostros facile primus & Theologos nulli secundus, qui in decadibus suis dilerte hoc opus nominat *solenniorem & frequentiore amplificationem*. Reformatis qui autoritate moveri volunt, Pareum opponimus ejusque verba in Comm. in Gen. tunc capit se dilatare. Pontificiis Jacobum Tirinum, qui commentatur ad augen-

*augendum, stabiliendum & propagandum conventus cogere cœ-
pisse. Versionem itaque suam vulgati emendare non audeo
quod tamen hac explicatione tacite sive indirecte suscepit.*

§. V. Episcopatus & Patriarchatus eo quidem tempore
ut Principatus erant ignoti. Ministros tamen verbi divini etiam
proprie dictos tunc jam in Ecclesia Dei suo munere functos es-
se putamus. Sequimur in hoc asserto *B. Calovium*, qui ad hunc
locum annotavit : *Enos primum divino mandato publicum
ministerium docendi suscepit*, ut itaque non omnium fuerit
promiscue fanaticorum more cathedram ascendere ecclesiasti-
cam & ex Spiritu loqui. Cœperunt convocari. Ergo alii fue-
runt convocantes alii vocati, & illi sunt ministri verbi divini,
1. Sam. 9. v. 13. *וְיָרְאִים* sunt *invitati* ad convivium, ita per
וְיָרְאִים innuitur etiam h. l. invitatio ad convivium Domini, qua-
lem parabolam Christus sistit, Luc. 14. Servi qui ex plateis &
vicis convocant & colligunt omnis generis & gentis homines
ad convivium, quod DEUS filio suo parat sive ad Ecclesiam, sunt
verbi divini ministri. Hi sunt vocantes antea ipsi vocati a
DEO. Si tibi simul persuaderes templa usu recepta jam fuisse,
suave id esset somnium. Ne ædificia quidem privata tantis
operibus & machinis, ut nostro invaluit more parata erant.
Ab ædificiis vero divinis homines cœpisse artem extruendi
ædes credi non possunt, cum tempore Davidis argumentum
illud hominibus demum succurrerit : *Ecce nos sub cedris ha-
bitamus & DEO tantum dedimus peripetasmata*. Fanatici
vero esset ingenii ex his argumentum petere contra templa
nostra, eorumque vel contemptum vel destructionem urgere,
quia prima Sethiana Ecclesia illis caruisset. Mundi natu-
ram nondum cognovit ille, vicissitudinibus & variis motibus
obnoxium. Deus ei permittit, ut varius sit, quo homines
vanitatem mundanam palpent & firmiora quarant domicilia.
Singula æva suam sibi faciem postulant, nec quoad externas
ceremonias ab uno ad aliud tempus concludi debet. Alia ita-
que jam est vivendi ratio; extructio ædificiorum, quam ani-
mus ad Reipublicæ tantum utilitatem, exclusa omni superbia

B

d iri

dirigit, non potest reprehendi. Extructis vero magnificis ædi-
bus in usum hominum, valeat argumentum Davidicum a Salo-
mone executioni datum, & in honorem Dei extruatur ma-
gnificentius ædificium. Sacramenta nisi generalissimo signifi-
catu hanc vocem usurpare velis pro re sacra, illo tempore
nondum erant Ecclesiæ Dei concessa. Quamvis sacrificarent,
nullus tamen agnus Paschalis vel simile quippiam injunctum
erat. Circumcisio autem plane ignota erat. Typi qui Chri-
stum adumbrare debuerunt, erant sacrificia, quæ illis sufficere
poterant, progressu vero temporis, aucto nimis genere huma-
no, & presso grege fidelium certiora gratiæ suæ pignora Deus
addere voluit.

§. VI. Non tam in Enoso quærimus ministerium verbi
divini publicum, quam in Patre ipsius Setho. Cum tempore,
quo Enos hic natus est, conjungitur illa amplificatio Ecclesiæ:
Natus est Enos, tunc coeptum est convocari, quas propositio-
nes invertere licet; Coeptum est convocari, cum nasceretur
Enos. Enos ipse erat infans, Pater illius vero dicitur ille, qui
loco Abelis datus sit Evæ, cujus sacrificia itidem grata sint
futura Deo ac Abelis; cujus ministerio in dilatanda Ecclesia
sit usus & ex quo genus humanum ad nativitatem Messie
propagandum sit. Pontificii, qui præ reliquis erravisse ut
velint, adduci non possunt, Enosum ut primum ministerium perti-
naciter defendent & sicut in aliis intricatis conjecturis ad mira-
bilia ecclesiæ confugient & miraculum dulcius sibi fingere pos-
sent Enosum in cunis concionatum esse. Ista effugia sunt Ma-
hammedis, qui Christum in incunabulis locutum esse asserit &
matrem a suspitione stupri vindicasse; histrionum mimus pro-
ximum sibi quemcunque arripit, ut cum honore ut ajunt, Sce-
nam intricatam claudat. Enosum adultum Patrem secutum
esse non negamus, sed his verbis Scripturæ S. ministerium præ-
cipue Enosi indicari nondum nobis persuasimus. Officii vero
ratio tunc postulabat a ministro ecclesiæ, ut sacrificia Deo gra-
ta Abelis repeteret, homines a mundi illecebris retineret, cui
adhortationi egregium momentum addebat recentissimum ex-
emplum

emplum damni ex voluptatibus Evæ in Paradiso hausti. Paradisus monstrari adhuc procul poterat (vel saltem regio ejus atque plaga, si prius assertum tibi non placet) tanquam perditus: perditus uno bolo devorato. Ab integris Parentibus, qui in statu integritatis omnibus ad bonas actiones necessariis viribus instructi erant, paradisum tam cito amissum, quanto facilius coelum a corruptis hominibus perdipossit, nisi gratiam Dei ablatam promte arripiant. Hæc erat pædia ad auxilium quærendum ex promisso semine, quæ doctrina omni ævo fuit primaria, cum sit fundamentum salutis nostræ reale. Episcopales & presbyteriales vel similes his extra scripturam fingi non debent, quæ de regimine aliquo ecclesiastico tunc instituto nihil refert, unici tantum præconii meminit: coeptum est convocari. Si vel scintilla regiminis Ecclesiastici hic lateret, pontificii eam protraxissent, qui id absonum ipsi existimantes monachatum ex illo dicto elicere tantum, eoque contenti esse voluerunt. Ignominiam a Cainitis multam passos esse ministros ex Lamechi & similium protervia colligere licet, quæ ut tunc ita nunquam ob stare debet, quo minus quis propagationem puræ doctrinæ suscipiat. Pii & inter illos præcipue, qui publico docendi & redarguendi munere fungebantur, sine dubio restiterunt Lamecho in sequentibus temporibus ut utrinque sint irritati, impii quidem cæstro nequissimo, pii zelo integerrimo. Quando in animo volvo istam ministerii Sethiani rationem & cum contrariis plane ausibus Cainiticæ familiæ confero, videntur mihi Cainitæ insultatorie omnia egisse prava ut frustrationem in ministros Ecclesiam Dei amplificaturos injicerent. Dignitas itaque ob Cainitarum insolentiam arctis limitibus fuit circumscripta, vel plane abjecta; quod solatium præbeat nostris Theologis & missionariis, animumque addat, ne absterreantur ab Evangelio propagando.

§. VII. Nunquam omnes & singuli diu fuerunt pii in mundo. Duo tantum erant in Paradiso, Eva seduxit, Adam seductus est. Filii ejus tamen optima gavisos esse educatione dubium non est; sed primogenitus, qui curam Parentum præ reliquis

liquis fratribus solertem experiri solet, tan opere degenerabat,
& refutat eos, qui educatione cauta omnem puerorum nequi-
tiam tollere volunt. Paucitas piorum, quæ omni tempore ex
historiis liquet, persuadet nobis hanc propagationem doctrinæ
divinæ non ad omnes pervenisse. Cainitarum, ex quibus in-
primis potentes & tyranni orti sunt, prævalens semper erat
pars, donec pios solo Noacho excepto aborberent & secū in exiti-
um traherent. Non paucos tamen putamus tunc fuisse con-
versos. Si insignis ea non fuisset convocatio, vix notata fuisset
in scriptura, quia particulares convocationes familiarum ad so-
lennia sacrificia Abelis & Caini jam contigerant. Si non univer-
salis, saltem magna fuit & major quam sequentes conatus mini-
strorum in propagatione Evangelii. Noli existimare, neminem
tunc convocari potuisse cum Adam habuerit filios Cainum &
Sethum, præadamitas ergo statuendos esse si propagatio Ev-
angelii insignis sit admittenda. Setho nato ad multitudinem in-
gentem jam creverat genus humanum. Pauca tantum nomi-
na in bibliis commemorantur, ut saltem nexus Adami cum No-
acho pateat. Primi parentes sano erant corpore, & Adami tunc
præcipua erat cura propagandæ sobolis, quæ hanc terram va-
stam, quæ præ oculis cernebat suo usui subiceret. Non turbabant
eum parium æmulationes, non superiorum insolentia, non infe-
riorum invidia. Nullæ illum exagitabant curæ regna sua am-
pliandi, nemo resistebat occupationi. Non excruciabant eum
honores obtinendi & defendendi. Quam igitur in tali tranquil-
litate aliam curam gerere potuit quam augendæ sobolis. Qua-
re hæc ratione considerata non singulis annis, si non singulis
novemestribus elapsis genuisse infantem credi potest. DEI
benedictio: fructificate & multiplicemini; erat recentissima,
& in Adamo, qui solus erat, præcipue demonstranda. Sup-
ponamus itaque annuam primæ familiæ auctiorem, & ingens
numerus prodibit, qui captum nostrum vel superat, vel ab eo
nunquam expectabatur. Sethus natus est anno centesimo
trigesimo Adami, est itaque filius Adami 130. Ex his 130.
filiis Adami, 80. jam rursus generaverant nato Setho, Si sup-
pona

ponamus, quod homo demum ætatis anno generare inceperint. Primus ex his 80., anno ætatis suæ homo incepit generare, vel liberos habere potuit 80. secundus 79. & sic porro usque ad 80um, qui unum aluit, cum Seth nasceretur. Per progressionem arithmeticam summa primi & ultimi termini 81. multiplicanda venit per dimidium terminorum numerum, qui est 40. & prodeunt 3240. nepotes Adami. Ex filiis illis primogeniti Adami, qui erant 80., rursus 30. jam generant, supposito iterum, quod homo anno ætatis inceperint generare. Primus genuit 30., & 30us unum. Summa primi & ultimi termini 31. multiplicetur per dimidium terminorum numerum, prodeunt pronepotes 465. Ex filiis secundo loco geniti ab Adamo, qui erant 97., generant 29. Inter filios tertio loco geniti, qui erant 78., parentes numerantur 28., qui singuli usque ad penultimum tot liberos habuerunt, quoti erant supra annum 50um. Perge in hac supputatione, & tandem dimidiam nepotum & pronepotum sume numerum, quia ad matrimonium non pater tantum sed etiam mater requiritur. Hæc augmenta generis humani jam cerni poterant, cum Sethus nasceretur. A cujus natiuitate ad hoc tempus propagationis Evangelii secundum annos vitæ Sethi præterfluxerant centum & quinque, in quibus quantopere adhuc illi rursus sint aucti, conjici facile potest, & cum longævitas illos patres retineret, ne folis liberis statim concederent terram & solum verterent, morte cum vita commutata; perpendes facile, quanta multitudo in terris inventa fuerit, cum morti hoc tempore neminem nisi unicum Abelem in faucibus hæsisse probabile est.

S. VIII. Prima hominum dies beatissima, prima jam hominum nox infelicissima. Nuptiæ sane miserrimæ, quando primam noctem atram & tetram reddunt anxie animi turbæ. Vix mundus hic a divina charitate hominibus traditus erat, cum homines se ipsos hoc bono privarent. Cain invidia exagitatus fratri hæredem se violentum obtrudit, ei vitam cum regnis suis eripit sibi que ipsi simul fixum domicilium, utrumque privat suo bono, quo in quiete frui potuissent. Sacrificium Caini a DEO

B 3

rejectum

rejectionem Abelis adsumtum erat Gen. 4. v. 5. non accensione per ignem aëreum, nec detorsione ignis cainitici sive reflexione in terram, ut depingi solet, ubi miraculum absque necessitate fingitur, sed ex successiva benedictione observabat Cain cultum Abelis Deo gratiorem esse, quia illius votis omnia respondeant, sibi contra majori labore in agricultura esse defungendum, proemia autem macilentia expectanda, Abelem finetali labore augere gregem. Vultus concidebat, non unico rursus momento, ut vulgo putatur, quod faciem torvam dentesque & linguam hiantibus labiis ostenderit, sed quod livore diuturno invidia carnes & medullas ejus exederit. Hac Cainicæ mentis dispositio omnia reliqua peccata post se traxit, *radice hac malorum* (1. Tim. 6 v. 9.) ramos suos in corde Cainis spargente *aberravit a fide & se ipsum undique transfixit doloribus multis*. Fiducia, quam in Deum figere debebat, plane perierat, cum sibi non sufficere opes, nisi e medio tolleretur Abel, arbitratus sit. Seminis promissi plane oblitus fuisse videtur. Ex Abele illud potius expectare debebat, quam illum occidendosperem omnem vel multam sibi præcidere. Parentibus magis insensus atque invisus, quam Elavus, qui fratris necem tantum minabatur. Cain si Herthitæ adfuissent vel ullæ aliæ ex Præadamitis illas ducendo maximòs iis creasset dolores. Non retinuit eum a cæde Patris autoritas, non Dei promissio, non moverunt eum matris lacrymæ cum sanguine Abelis effundendæ, nec fratrum reliquorum preces, sororum gemitus. Sui ipsius impos in viscera sœvit & exemplum sine exemplo ausus est, cum circumstantias illas omnes, quæ eum repellere ab hoc facinore potuissent, attendamus. Hoc initium fundamentum & gradus erat primus status in prima Ecclesia deperditi. Tot seculæ sunt maculæ, quas nec aquæ omnes diluvii abluere poterant inter 4. viros (latis exiguus numerus ex tot myriadibus) Chamo nequissimo servato. Suo exemplo Cain plures ad scelera traxit & pii tandem pericula imminencia sibi observantes illis conatibus impiorum, qui coetum suum augere studebant, contrarios ausus opposuerunt.

§. IX.

S. IX. Cum Luthero B. conveniunt Junius Tremellius, Glasius & plerique nostratum. Alii præcipue, qui dicuntur Critici, plane aliter sentiunt. Galli & Angli, quod denominati sint de nomine Domini. Eandem sententiam tuetur Clericus & Aquilam se sequi dicit. Joh. Quistorpius in annotationibus biblicis in hunc locum p. 17. Mercerum & Bertramum (qui tamen mihi dubius & sibi contradicere videtur) ejusdem sententiæ patronos adducit, ut non solum Aquilam præcessorem habeat Clericus. A B. Calovio Cyrillus & Irenæus ejus explicationis defensores sistuntur. Cyrillus ita explicat, quod Enos legatus Dei fuerit, & ex hac ratione Dei nomine usus sit. Hæc autem nominis Dei essentialis in homines translatio insolens plane est, quod Enos sit appellatus Jehova, taceo, quod talis explicatio Socinismo faveat & cum Christus Jehova dicitur, ex legationis jure ita elici possit. Ex mala quoque versione, quæ pro *tunc* legit *iste*, explicatio illa orta est. Clericus provocat ad cap. 6. v. 2. quod pars filii Dei pars filii hominum dicta sit. Quare autem non addidisset tum scriptor sacer; tum coeptum est nominari de nomine hominum. Nam ex illa phrasi, quod quidam sint cognominati filii Dei, non statim liquet nec sequitur, alios fuisse dictos filios hominum, plura sunt opposita & filii diaboli potuissent dici apud absque ullo odio; Judæos Christus hoc nomine appellabat, quos amabat, ut oves deperditas ex domo Israel quærebat. Deinde, quod Rivetus jam respondit, hoc loco est יהוה loco vero citato אלהים inter quæ duo nomina magna est disparitas, & de nomine אלהים nominari homines frequentius est, at de nomine יהוה inusitatum. Tandem si indicare scriptor sacer appellationem talem voluisset, locutionem, quam infra adhibuit & retinuit quoq; hic usurpasset & dixisset: homines coeperunt vocari בני אלהים. Allegat Clericus Esa. 44. v. 5. & hic vocabitur nomine Jacob. בשם יעקב Dispar rursus est ratio. Explicatio hujus loci allata ut congruat cum illo dicto Gen. 6. v. 2. dici deberet, vocabantur בני יעקב sed simpliciter asseritur, vocatur Jacob. Illi vero Patriarchæ non omnes sunt dicti Jehovæ quod manifestum est; hoc tamen ex illa explicatione sequeretur, quod vocari homi-

homines tunc coeperint Jehovæ. Dictum alterum Clerici est cap. 48. v. 1. נקראים ישראל qui vocamini Israel, plane alia est locutio quam in nostro dicto, & eadem suppositione, qua prius dictum, rejicitur, quod ita Patriarchæ sive singuli sive totum corpus, quemadmodum totus populus judæicus dicebatur Israel, simul Jehova fuerit dictum, quod contra usum nominis Deo soli proprii erit. Hoc vero nomen Deo soli competere plurimi Philologi nostri jam probarunt & nuniverunt contra omnes infaustas Socinianorum pugnas.

§. X. Judæorum sententia potissimum est, quod profanari tunc coeperit nomen Dei. Sentiant ita Maimon, Paraphrastæ ut R. Jonathan in Paraphrasi sua : עברו להחן טעפן fecerunt sibi idola, & cognominabant idola sua nomine sermonis Domini. Onkelos huc a Merlenno aliisque trahitur, quibus non assentiri possum, cum verbum quod usurpat cum ׀ & dageſch legi possit cum plane diversa significatione אנשׂה בנִי בן ביומיה חלל אנשׂה בנִי מלצלאה בשמנת ריי tunc in diebus ejus cesarunt filii hominum invocare nomen Domini. Alii vertunt profanarunt & legerunt חלל quod a חלל derivatur, sed חלל melius legi ex præfixo ׀ quod infinitivo צלאה præfigitur, colligimus ut vertendum sit, infirmi facti sunt, cessaverunt, quieverunt in cultu Dei securitate obruti vel capti. Hujus explicationis fundamentum in textu nullum est, quod si nitatur opinione recepta Judæorum de profanatione, post adductum unicum Judæum hujus sententiæ patronum, concidet. Ille est שלעה ריי ׀ qui brevissime appellatur hoc est עבודה זרה cultum alienum, idololatram, secuti sunt hos Danæus, Seldenus, Drusius & alii, qui in Rabinis omnem eruditionem & suas delicias quærant. Profanationem nominis divini antehac jam invaluisse probabile est. Ex hoc studio Sethi amplificandi Ecclesi-

am

am recte conjicitur Ecclesiam Dei magna decrementa per profana Cainitarum molimina passam esse. Ex grammaticis refutavit eos satis B. Varenius, & ex §. I. hujus sectionis peti potest quid responderi debeat. Addi illis potest observatio ista, quod si Spiritus Sanctus profanationem nominis Domini designare voluisset, id catalago impiorum potius inferuisset. Allusio ad nomen proprium Enosi huic sententiæ nullum præbet argumentum. Homo miser dici potuit etiam eam ob causam, quod Seth miseriam suam deploraverit & fata suæ Ecclesiæ tot tantisque hostibus cinctæ, tantis laboribus servandæ, defendendæ, dilatandæ; cui perpetuæ cum Cainitis pugna; dissidia varia, bella continua. Vix dubito quin ad Atheismum nonnulli ex Cainitis lapsi sint. Crescit enim impietas & per gradus suos descendit in imam tandem Atheismi abyssum. Mirum quidem videri potest, homines qui tam proximi sint creationi rerum divinitatem sive Numen divinum negare potuisse, cum ob creationem non multo ante illa tempora omnia producentem nullum fuerit argumentorum Atheismi robur. Quid vero non tentat hominum malicia, & hæc doctrina omni ævo eandem retinet absurditatem. Hanc speciem & umbram argumenti contra creationem urgere potuisse videntur; quod si tale ens hunc orbem creasset, cur eum non ante myriades jam produxisset. Contra quos illa responsio sufficere potuit, quod si quoque ponamus, Deum hunc mundum ante myriades annorum creasse, nihilominus illam suam stolidam objectionem formaturus fuisset. De modo disputandi Sethitarum cum Cainitis ulterius nihil addimus cum præter conjecturas parum adduci possit.

§. XI. Novam plane sententiam nuperrime communicavit nobis quidam eruditus, cujus nomen sub literis L. F. lateet in apparatu literario Wittebergeni cujus singularia, nova, anecdotæ & rariora per societatem colligentium in collectione prima multa eruditione conspicua proxime præteritis nundis nostris edita sunt. Specimine septimo pag. 116. hoc idem nostrum dictum biblicum explicandum suscipitur. Eruditorum omnes ut & B. Lutheri sententias autor eruditus rejecit, & hanc tandem suam substituit versionem p. 129. *tunc natus est qui invocaturus erat nomen DEI.* ut *הוהו* significet natus est

C.

ab acti.

ab activo לקול & infinitivus לקול sumatur pro futuro. לקול
in activo parturiendi significationem habere concedimus, ex
hoc vero nondū concludere licet, quod in passivo significare de-
beat nasci, nisi exempla occurrant. Multa sunt passiva, quæ quan-
tum, ad significationē non cohærent nexu suo cum activis. Passivis
Ebraeorum ex activis eorum pro lubitu assignare significatus, ne-
mo Philologorum sibi vindicare potest. In Kal significat par-
turire, hoc vero passivum non pertinet ad activum Kal, sed
ad hiphil & ex hoc activo quærenda potius fuisset significatio
passiva. In hiphil significat, parturire facere; in passivo, effici
ut quis pariat, ita Jes. 66. v. 8. explicari solet. Nec commo-
dum magis est hoc loco לוקול cum infinitivo per futurum expli-
care. Locus allatus Mich. 5. v. 15. לקול pleonastice habet
& in latina lingua plane omitti potest; *ex te exibit Dominus.*
Alter locus Dan. 2. v. 29. chaldaicus infinitivum habere quidem
videtur cum לוקול multis Philologis confirmata jam est observa-
tio, quod לקול dicatur pro לקול apud Danielelem, ut v. 20.
ejusd. capitis. לוקול alternari enim putant cum לוקול Syrorum. Nec
ibi, sicut in nostro dicto regitur per aliud verbum passivum,
sed præcedit לקול hinc ad nostram constructionem appli-
cari non potest. Insolitam hanc explicationem multis imo plu-
rimis philologis visum iri auguror. Quid denique singulare an-
notatum fuisset, quod natus esset invocaturus Dominum. Abel
quoque natus erat invocaturus Dominum. Accedit, quod
in hoc casu simpliciter dictum fuisset, *ille erat invocaturus no-*
men Dei nec alia & minus usitata voce nativitas ejus jam satis
per verbum לקול insinuata, repetita & iterum narrata fuisset.

§. XII. Episcopales Angli inter omnes gentes pias inve-
nisse sibi videntur Episcopos, Libertini eruditos scepticos, qui-
vis suæ sententiæ Patronos, Pontificii quoque suos Monachos.
Enosum ad monasteria sua vel invitum cogunt. Hunc enim pri-
mum habet Bouldueus inter octo ordines monachales, quos in-
ter Patriarchas fingit. Bellarminum hujus sententiæ defenso-
rem potius quam auctorem refutat in hunc locum Rivetus. Auto-
rem hujus opinionis Bellarminum non esse Cornelius a Lapide
observavit, qui Bellarminum ex Thoma Waldensi hunc locū com-
munem addidisse asserit. Bellarmino non plane hic Cornelius
assen-

affentitur, & mitius sentire voluit, vel ita saltem sentire, ne pro-
 batio & vindicatio asserti tanto constet labore; Præludium hinc
 vocat Monachatus. Præludia nostri seculi ante diluvium quære-
 re otiosi est ingenii, Cui vel Jubalis Musica præludia viderentur
 castrationum Italicarum. Eremitarum forte pater Jabal dicere-
 tur, sed iste si esset ex piis, Patriarcham suum unanimiter elige-
 rent. Cultum novum excogitatum esse putant, qui in plebem
 non caderet. Itane Monachis aliud destinatum cœlum, aliudq;
 plebi, alius utrisque & diversus cultus. Explicatio nostra de so-
 lenni convocatione totam hanc machinam subruit. Monachi
 sunt cœlibes, applica hoc ad Enolum qui Kenanem & multos a-
 lios genuit. Monachorum potior opera sunt missæ; quære tu
 missas quas cecinit Enos. Monachi sectantur militiam ut tem-
 pore Valentis Vid. Dn. D. Rechenb. Hist. Eccl. p. 135. Monachi
 sunt otiosi mendicantes, & in eo perfectionem quærentes. vid.
 Guil. de S. Amore de periculis novissimorum temporum ab A-
 lexandro IV. Papa damnatus. Monachi orationibus & missis
 purgatorium purgant, Enos convocat cum parente suo & cor-
 da purgare studet. Solitarii a societate hominum alieni ut plu-
 rimum vivunt. Enos & parens ejus adeunt familias easque ad
 Deum reducere conantur. Monachi reliquias ostentant oscu-
 landas. Enos יְהוָה שֵׁם. Plura invenies tertia disparitatis
 si consulueris eos, qui de Monach. scripserunt ut Hospinianus.
 Alii, qui Monachatum ex hoc loco derivari non posse vident id
 saltem probare conantur, quod ceremoniarum Papæarum fun-
 damentum quæri hic possit. Ita enim Marius ad hunc locum;
immerito Ecclesiam Catholicam a nobis accusari de institutione
sacrarum ceremoniarum, quasi Deus iis nolit coli. De cere-
 moniis vero in hoc loco nihil invenio; nimis audacter שֵׁם
 יְהוָה ad ceremonias & ritus refertur. Unde etiam proba-
 ri poterit Sethi cultum ex proprio ausu adornatum esse? Con-
 trarium potius patet cum vocarit eos ad יְהוָה שֵׁם ut usur-
 paret quoque phrasin usitatam cum reliquis præconibus di-
 vine voluntatis: Dominus dicit, effatum Domini.

§. XIII. Plerique inter nostros ita explicant ut exerciti-
 um publicum solennes ritus intelligant. Hos non excludimus,
 sed simul & præcipue indicari, propagationem religionis fu-

isse tentatam statuimus. Publice magis quam privatim Abel & Cain sacrificaverant, hic enim ignominiam ægre ferebat, quod primogenitus tam accepta sacrificia offerre non possit ut natus minor. Specialior itaque pars exercitii publici in primis indicatur, quod colligere inceperit Seth oves errantes, convocare greges, qui sine pastore vagabantur. Reformatio itaque fuit cum propagatione.

Sect. II. Applicans.

Quæ confert essatum cum aliis temporibus.

§. I. Caini sacrificium Deo non placuit, unde colligas licet, illi leges divinas circa sacrificia non observasse. Cultus deformitas requirebat reformatorem. Indirecte eum reformaturus Abel ab eo trucidabatur, magis itaque corrumpebatur religio. Cum porro stirps Cainitica cerneret, Deo conatus ipsorum displicere, tædio tandem aliquo capti sacrificia plane omisisse creduntur. Non alia facies rerum erat tempore Esdræ. Vasa sacra ad divinum cultum a Salomone consecrata in manus hostium Dei & peculii ejus pervenerant, ad usus profanos in conviviiis imo contrarios usus sive abusus ad honorem diis exhibendum adhibebantur. Per totum tempus babyl. captivitatis nullum sacrificium erat oblatum. Judæi multi fastidiebant terram Palæstinā & deliciis foeminisque babyl. gaudentes inter gentes Deum negligere malebant, quam Hierosolymis cultū Deo debitū instaurare. Esdra autem per Spiritum divinum actus *captum est convocari ad cultum DEI*, tum per reformationem, tum per ampliacionem ecclesiæ, Nihil humani Esdras absterre potuit, divini nihil voluit ab hoc arduo opere, & ex Esdra missionarii & quicunque reformatores discant summam & circumspectam simul animositatem. Huc Esdras recte putabat pertinere remotiorem foeminarum Ethnicarum & tale quoque opus Sethum suscepisse probabile est. Quod tamen deinceps recidit in peiorem statum, ut omnes fere filii DEI ex filiis hominum sibi eligerent, quas libido postulabat.

§. II. Felices satis essent homines si semel bono redditi & restituti, in eo perseverarent. Fere nulla autem Ecclesiæ serenitas constans fuit nubibus denuo succedentibus ex Oceano & acyffo

abyſſo errorum humanorum. Non diu apparuerant Eccleſiæ fau-
ſta Eſdræ & Nehemiæ ſidera. Prolabebantur Judæi in priores
religionis ſictæ foeditates & cum illis proſelyti reliqui ex genti-
bus, Sadducæi reſurrektionem negantes cultum moſaicum in-
directe pro ſtolido agnoſcebant, qua enim de cauſa tantis viribus
Deum colerent niſi alia ſuperſit ſpes præmii quam hujus vitæ
brevis moleſtia longa. Eſſeni qui internis magis delectaban-
tur quam externis, cultum a Deo præſcriptum negligebant.
Phariſæi denique externis tantum occupati, operibus ſuis cœ-
lum Deo extorturi œconomiam totam gratiæ divinæ ſuſtule-
rant vel ſaltem obſcuraverant. Chriſto demum nato *ceptum
eſt ruruſus convocari* ad religionem integram. Propria quali miſ-
ſionariorum Chriſti vox erat: *Regnum DEI appropinquavit.*
Invitabant homines ad nuptias: *venite, omnia ſunt parata.*
Nulla coactio unquam adhibita fuit, vocabantur, blande admo-
nebantur. Non a ſe ipſo venerat Chriſtus, ſed miſſus a Patre,
ab illo Jehova ad cujus nomen, ad cujus cultum homines convo-
cabat.

§. III. Nos quibus cum hæreticis continuo conſiſtendum
eſt quovis ævo novis prodeuntibus, ſolatur id quod ſtatim tem-
pore Apoſtolorum, non obſtantibus eorum autoritate, miracu-
lis & præconiis innumeri orti ſint hæretici iique periculoſiſſimi.
Cerinthiani, Ebionitæ, Gnoſtici primorum ſeculorum eccle-
ſiam valde conſpurcarunt, gentibus exoſam reddiderunt, qui o-
mnes Chriſtianos pro ejusmodi nefariis capitibus habebant. A-
rianorum venenum mortale fere erat Eccleſiæ, quod vel orbem
totum inundaverat inſcium. Conſtantine tandem Magnus
ad eccleſiam qui acceſſit Chriſti, curavit, ut *inchoaretur convo-
cari ad cultum Dei verum* nec tantum Chriſtianos in fide ſer-
vare voluit, quæ minor erat opera, ſed cœtum Chriſti atque
Dei augere. Conf. Sozom. lib. 2. cap. 5. Doctores enim cum
ediſtis per oppida miſit, ſive ut hodierno modo loquendi uta-
mur miſſionarios ad convertendos infideles ablegavit. Reſpon-
debat votis & laboribus eventus, ut eo anno, quo ipſe Conſtan-
tinus Magnus aqua baptiſmali corpori Chriſti inſertus fuit 12000.
viri ſimul baptizati ſint. Niceph. lib. 7. cap. 24. Rationes con-

vertendi gentes iis erant varia; per blanditias foeminarum, per sapientiam puerorum christianorum, quam increduli admirabantur, per pietatem presbyterorum, indefessos labores missionariorum apud Scotos Palladii, Noricos Severini, Bojos Ruper-
ti aliorumque. Hæc tempora recentiora modos convocandi suppeditant, qui in historia Sethi ob antiquitatem deficiunt; si non eosdem, certe non multo dissimiles iis adhibuerunt.

§. IV. Magna lux hebetat oculos infirmos & splendor Evangelii seculo quarto ortus segnes & torpentes fecit Christianos. Opibus quoque referti, luxuria dissoluti studia literarum negligere cæperunt ut dies valedicere & nox appropinquare videretur. Tenebræ tandem densissimæ hominum obnubilabant mentes. Cainitæ cum suo Patre pios Abelis assecras a Deo benedici ægre ferebant, avaritia summa eo delati, ut urbes extruerent, quæ thesauros congerendos caperent & integros servarent. Idem animi affectus Lutheri tempora foedaverat, & romanæ curiæ cupido nec sedari nec expleri poterat. Ad cacumen pervenerat Cainitica impietas, & mundum devorasset, nisi per ministerium Lutheri *convocari* cœpisset genus humanum ad *cultum Domini*. Imo ad *Domini* cultum cum omnis fere cultus tunc Mariæ & sanctulis exhiberetur. Pater noster in ore eorum & manibus erat, raro in corde. Mater nostra in ore & oculis frequentior. Cainitarum opera ædificando erat destinata, & illius ævi patres monasteriis ædificandis ad luxum usque occupati erant, cœtera parvi pendebant. Cœptum vero est Lutheri tempore ad nomen Domini celebrandum colligi. Non truculenta & torva Cainitarum facies Lutherum beatum ab hoc opere retraxit, non copia vitiorum enormium retinuit, non numerus impiorum retudit. Nomen Dei illi erat munitum castellum & firmum refugium; ad hoc nomen colendum convocabat, in hoc nomine illi omnis erat spes, ex hoc nomine omne solatium, propter id nomen omne subibat periculum & felicissimo eventum cœpit convocare ad nomen Domini. Quem laborem continuaverant ejus successores bina jam secula, quæ Dei est gratia omni studio hoc anno celebranda; qui annus vaticinia illa pontificiorum quod
ultra

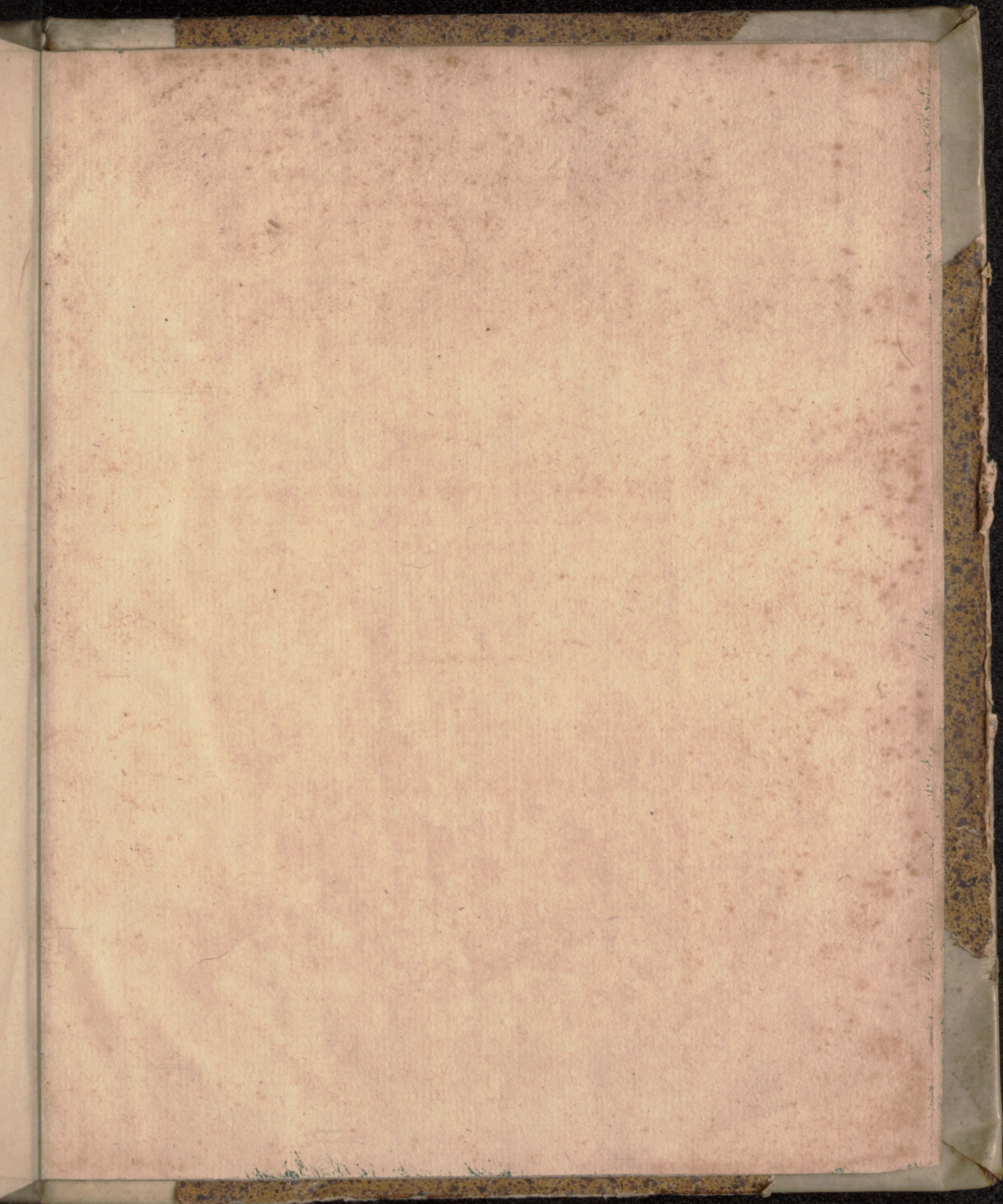
ultra 200. annos non duraturus sit Lutheranismus falsissima
deprehendit.

§. V. Quieverat aliquandiu studium propagandi Evan-
gelii apud Lutheranos, donec Dania excitaret suasque vires
intenderet, ut ad infideles Evangelium transferatur. Depræ-
dicarunt illam operam alii, laudesque omnes addendas nobis
præripuerunt. Ad propagationem Evangelii nostro tempore
referri posse videtur quod in capite Ecclesiæ suæ defectum
ipsi Pontificii agnoscant. Gallia Pontificem infallibilem ha-
bentis pro Paradoxo habuit insigni, & huic opinioni omnes
opponit conatus. Divisus quidem est gallicanus clerus in
tres partes, duæ tamen a Papa secesserunt. Cardinalis Bissy
cum suis affectis Papæ constitutionem (qua Quesnellii propo-
sitiones 101. de gratia Dei, charitate & lectione scripturæ S.
&c. damnavit) simpliciter assumendam esse censet. Cardinalis
Rohan cum conditione. Cardinalis Noaillius plane contra il-
lam militat & Quesnellio favet. Posteriores itaque duæ par-
tes infregerunt Papæ auctoritatem & potentiores sunt at-
que plures quam tertia illa, quæ finem suum vix obtinebit.
Quomocunque vergat controversia, lite durante, oculis
multis excoecatis Pontificiorum restituetur visus, ut observent
defectus Papismi. Faxit Deus ut posteritati de nostro tem-
pore id exclamandum tradamus, tunc coeptum est convocari
ad cultum Domini. Spem nobis facit vigilantia societatis Da-
nicæ de propaganda fide. Spei incrementa addit Moscovita-
rum cupido dilcendi, qui alias aures nobis non commodarunt.
Si quoque navigatio per Mare glaciale institueretur ducibus
Moscovitis, propior via ad Indos alacriores reddet Theologos.
Eadem si non majores sunt tenebræ ut Sethi tempore, requi-
runtur Sethiani, quibus unica Dei gloria & Evangelii propa-
gatio curæ est. Convocatio ipsa ne declinetur metu pericu-
lorum. Quamvis Seth filium vocaret Enosum ob miseriam
piorum maximam, tormenta animæ justæ, qualia tibi Lothi si-
stuntur inter Sodomitas; Nihilominus tunc strenue coepit
præcorio fungi. Convocandæ sunt non tantum certæ et re-
motæ gentes. In genere omnes convocabantur tempore Se-
thi, ita nec nostræ operæ videantur sufficere, si una forte gens
accesse-

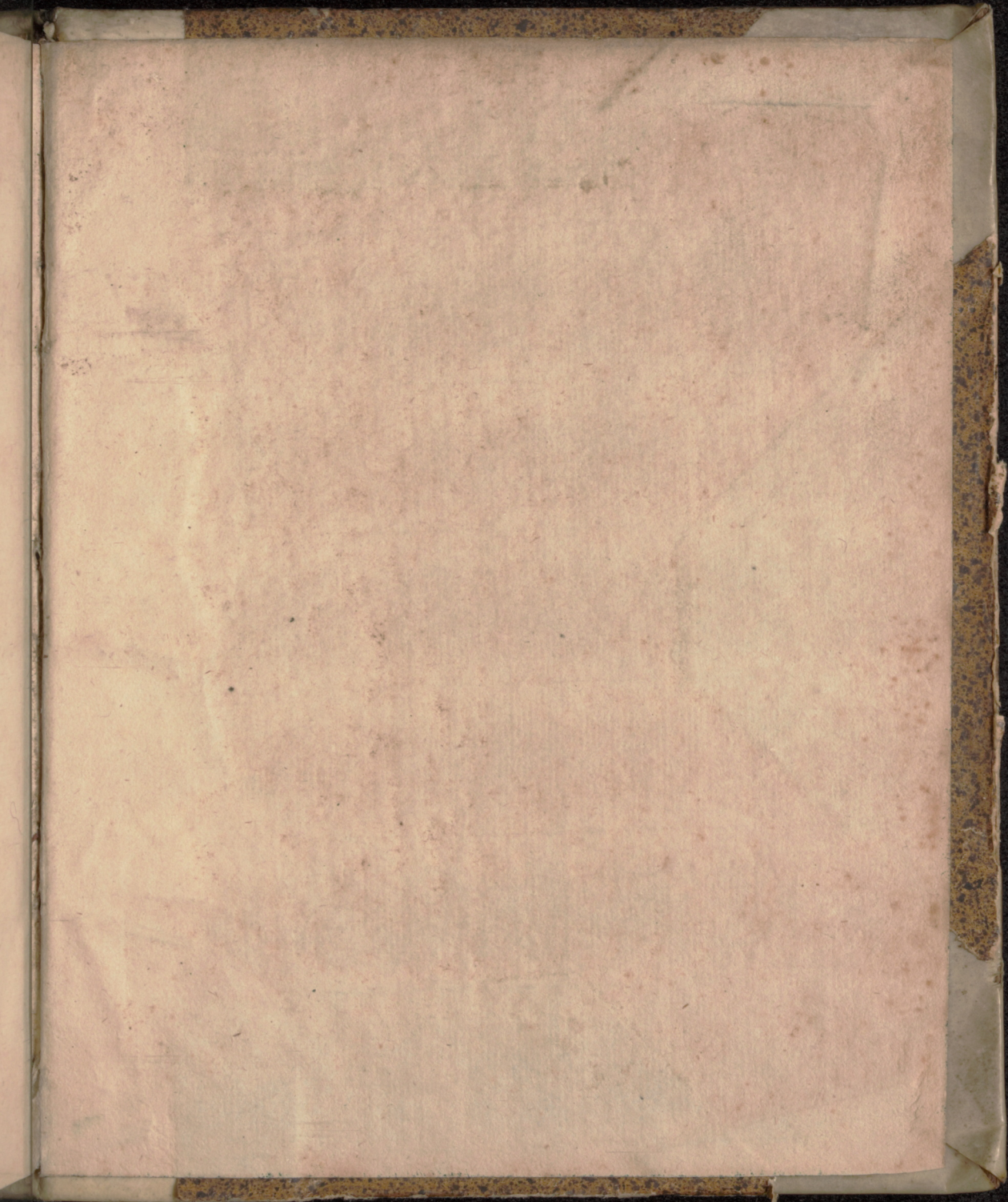
accesserit, plus ultra tendamus. Vocandi sunt, non subigen-
di antea gladio. Non expectandum donec illi ministros po-
stulent. Convocavit Seth invitis procul dubio Cainitis ad cul-
tum Domini. Hic unicus sit finis, non tam ad commercia commu-
nia, non simul ad communicandos thesauros nec tradendas di-
vinitas, ad colendum potius Deum. Hic corda nostra dirigat, ut ve-
ra fide amplectamur promissa ejus & charitas in nobis accen-
datur quæ nos impellat ad ethnicos omnesque incredulos di-
ligendos, vocandos, convertendos. Avertat coetus maligno-
rum, qui conatus convertentium explodunt vel impediunt, &
ex altera parte, qui ad diffidia in nostra ecclesia alenda suas
tantum operas pro divinis venditant, reliquas pro humanis.
Sit pax & charitas in cordibus nostris, & erit concordia in
oribus & Scriptis nostris. Concordes tollamus discordi-
am gentium, ut (Joh. 17. v. 21.) omnes simus unum
sicut Tu Pater & Filii ejus Jesu; Christe Domi-
ne noster in vobis unum estis.

S. D. G.

Sed cum religione Iudaica res prorsus aliter habet. os sub Patriarchis, eorumque numerosa prole egit radi- vnquam calamitates propterea a Deo populo Iudaeo- tae, vt Profelytorum maior numerus Iudaismo adiace- inde neutiquam tam diuturna Christianorum vexatio quidem Iudaeorum. Illa per tria tantummodo secula Christi gregem adflixit; deinde ipsorum fides, euictis imine ac splendore suo totum terrarum collustravit um haec contra calamitas non tria secula sed per grande ui spatium iam perstitit, neque vlla spes mitioris fati

§. VII.

inem impono huic qualicunque scriptioni, summum *Epilogus et* antissimis exorans precibus, vt excoecatam Iudaeorum *preces pro Iu-* Iesu Christo per spiritum sanctum ad lucem veritatis *daeis ad De-* quo, pariete intergerino per sospitatorem nostrum sub- *um fusae.* Iudaei, suus olim populus, tum nos insititii huius olea- no spiritu, vna mente, vnoque ore, ipsum colamus, celebremus. Deo trino sit laus, honor et gloria in orum. Amen.

CLA-

OTIVS quidam conscripsit librum de Iudaeo Christicida, ne peccante et vapulante; allegatum hoc scriptum in GII L' Histoire des Juifs T. IV. c. 1. §. XI. p. 926. edit. lam. inueni.

